

7.12.2023

VASTAANOTTAJA
Eduskunnan talousvaliokunta

Asia: Kansalaisaloite KAA 4/2023 vp Sähkön hinta kuriin

Lausunto: Kansalaisaloite KAA 4/2023 vp Sähkön hinta kuriin

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien asiaa Kansalaisaloite KAA 4/2023 vp Sähkön hinta kuriin. Lainvalmisteluehdotuksen mukaan eduskunnan on selvitettävä kiireellisellä aikataululla mahdollisuudet säätää laki hintakaton käyttöönotosta sähkön hinnoittelussa. Sähkön hintakaton avulla voidaan tarkoittaa montaa eri asiaa. Hintakatto voi esimerkiksi kohdistua sähkömarkkinoiden tukkuhintoihin tai kuluttajahintoihin. Tavoitteena on säännellä loppuasiakkaan maksamaa sähkön hintaa, mutta erilaisia sääntelymalleja on useita. Aloitteessa kuvataan lyhyesti Espanjan, Portugalin ja Norjan sääntelymalleja.

Keskeiset huomiot

Tiettyyn kulutuksen määrään asti sähkö on välttämättömyyshyödyke, ja siten verrattavissa muun muassa vedenjakeluun. On siis perusteltua pyrkiä pitämään sähkön hinnat kohtuullisina ja rajoittaa niihin liittyvää keinottelua. Jonkinlainen poikkeusolojen varalta suunniteltu ja sähkön säästämisen kannustimet säilyttävä sääntöpohjainen vakauttaja tai muu järjestelmä voi olla osa hyvin toimivaa sähkömarkkinaa. Järjestelmän tulisi kohdistua sähkön hinnan sijaan sähkön riittävyyteen, poikkeusolojen aiheuttamaan sähkömarkkinoiden epätasaiseen tulonjakoon ja yritysten toimintaedellytysten varmistamiseen.

Mahdolliset poikkeusoloihin tarkoitetut ei-haitalliset toimet voisivat perustua esimerkiksi vastikkeelliselle lainarahoitukselle tai Tanskassa käytettyjen kaltaisille kotitalouksia ja pk-yrityksiä koskeville maksuaikajärjestelyille. Valittujen toimien tulee kannustaa säästämään energiaa. EU:ssa on jo käytössä sähkön tekninen hintakatto voimakkaita ja lyhytkestoisia poikkeustilanteita varten. Yksi vaihtoehto voisi olla EU:n teknisen tukkusähkön hintarajan laskeminen nykyistä alemmalle tasolle.

Kansallinen hintakatto olisi ongelmallinen vaihtoehto myös poikkeusoloissa. Hintakatto ei lisää tuotantoa, mutta se voi lisätä sähkön kysyntää. Fingridin mukaan hintakatto kasvattaa riskiä siitä, että Suomessa jouduttaisiin turvautumaan kiertäviin sähkökatkoihin järjestelmän tasapainottamiseksi. Sähkökatko pysäyttäisi monen yrityksen toiminnan kokonaan ja voi aiheuttaa mittavia vahinkoja.

Nykyinen markkinamekanismi ohjaa jo sähkön liikkeitä tehokkaasti, myös mahdollisen korkean sähkölavan riskin aikana. Sähkömarkkinoiden tukkuhintojen tulisi antaa määräytyä markkinaehtoisesti, jotta hintamekanismi voi jatkossakin pitää kysynnän ja tarjonnan tasapainossa. Suomessa markkinamekanismin toimivuutta edesauttavat hyvät Suomen ja naapurimaiden väliset sähkönsiirtoyhteydet, ja niiden kehittäminen on yksi parhaista keinoista parantaa sähkömarkkinoiden toimivuutta entisestään.

Kun Espanjassa kokeiltiin kansallista hintakattoa, sähköä alettiin myymään korkeammalla hinnalla Ranskaan. TEM:n ja Energiateollisuuden asiantuntijoiden mukaan hintakatto heikentäisi myös sähköyhtiöiden kilpailukykyä ja hidastaisi investointeja. Kuluttajahintoja koskevan hintakaton tapauksessa valtio joutuisi maksamaan erotuksen sähkömarkkinoiden tukkuhintojen ja sovitun hintakattohinnan välillä. Tällöin kyseessä olisi sähkötuki kuluttajille.

Jos kansallinen hintakatto koskisi vain kotitalouksia, rajoitettu hinta estäisi normaalisti hinnan nousun aiheuttaman sähkön kysynnän vähenemisen, mikä nostaisi hintoja entisestään hintakaton soveltamisalan ulkopuolella, kuten yrityksillä.

Pk-yritysbarometrin (1/2023) mukaan 63 prosentilla pk-yrityksistä on kiinteähintainen sähkösopimus ja vain 13 prosentilla vaihtelevahintainen pörssisidonnainen sopimus. Kiinteähintaisten sopimusten osuus on erittäin korkea myös suomalaisissa kotitalouksissa. Sähkön hintapiikit eivät yleensä ole ongelma pk-yritysten taloudelle, vaan pitkäkestoisesti korkeina pysyvät keskihinnat. Pitkäkestoisten energian hintakriisien varalle on siis perusteltua luoda jonkinlainen reagointimahdollisuus.

Suurimmalla osalla pienistä yrityksistä ja kotitalouksista ei nykyisellään ole taloudellisia kannustimia osallistua sähkön kulutusjoustoihin esimerkiksi ajoittamalla kulutustaan halvoille tunneille. Pörssisopimusten osuuden kasvattaminen sekä kiinteähintaisten sopimusten alaisten pk-yritysten kannustaminen sähkönkulutuksen ajoittamiseen olisi suhteellisen edullinen, mutta erittäin tehokas keino kompensoida lisääntyvää sähköntuotannon vaihtelua. Kulutusjouston kannustimiin panostaminen on huomattavasti kustannustehokkaampi ja vähemmän markkinoita vääristävä sähkömarkkinoiden vakauttamiskeino kuin esimerkiksi hintasäätely, uusiutuvan energian säätövoimavelvoitteet tai tehomarkkina eli kapasiteettimekanismi.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Roope Ohlsbom
ekonomisti